

มโนทัศน์เกี่ยวกับตลกและอารมณ์ขัน และแนวทางการศึกษา

วรุฒ ก่วยสกุล^{1*}

¹สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

*redlopez@npru.ac.th

บทคัดย่อ

แม้ว่ามโนทัศน์ที่มีต่อตลกและอารมณ์ขันส่วนใหญ่ในปัจจุบันนั้นมีการให้คุณค่าในการเป็นสิ่งให้ความบันเทิง ให้เสียงหัวเราะ และปลดปล่อยออกจากความเครียด แต่จากการศึกษาตลกและอารมณ์ขันของผู้เขียนจากงานวิจัยของไทยและต่างประเทศแล้วพบว่า การนิยามหรือการกำหนดความหมาย ตลอดจนบทบาทหน้าที่นั้นยังมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนอยู่มาก ซึ่งแตกต่างกันไปตามกระบวนทัศน์และมุมมองที่มีต่ออารมณ์ขัน หรือบริบทสังคมที่แวดล้อมอารมณ์ขันนั้นไว้ ทำให้ส่งผลต่อการศึกษามโนทัศน์เป็นไปด้วยความคลุมเครือด้วยเช่นกัน

บทความวิชาการนี้ได้รวบรวมมโนทัศน์ด้านอารมณ์ขันจากนักปรัชญาและนักทฤษฎีจำนวนหนึ่งที่เคยกล่าวถึงอารมณ์ขัน โดยผู้เขียนพบว่า มโนทัศน์เกี่ยวกับตลกและอารมณ์ขันนั้น สามารถแยกได้เป็น การให้ความหมายและนิยามอารมณ์ขัน บทบาทของอารมณ์ขัน ภาษาของอารมณ์ขัน กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และแนวทางการศึกษามโนทัศน์ โดยด้านการให้ความหมายและนิยามอารมณ์ขันนั้นมีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาและบริบททางสังคมอยู่มาก ทำให้เห็นพัฒนาการของความหมายอารมณ์ขันตั้งแต่อารมณ์ขันเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับความเศร้า เป็นกระบวนการปลดปล่อยทางจิต ไปจนถึงเป็นกระจุกสะท้อนการเปลี่ยนแปลงและข้อขัดแย้งในสังคม ด้านบทบาทของอารมณ์ขันนั้นพบว่าสัมพันธ์กับบริบทการสนทนากันทั้งในบริบทของการสนทนาทั่วไป หรือในบริบทการสนทาระหว่างกลุ่มเพื่อนสนิท โดยบทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันนั้นจะเป็นได้ทั้งเครื่องมือวัดอารมณ์ ไปจนถึงหน้าที่ในการลงโทษทางสังคม หรือแม้กระทั่งหน้าที่ในการควบคุมบุคคลอื่น ด้านภาษาของอารมณ์ขันนั้นพบว่าสัมพันธ์กับความไม่ปกติหรือความแตกต่างจากปกติ โดยอารมณ์ขันนั้นคือการทำให้ไวยากรณ์ภาษาถูกทำให้ผิดปกติดูออกไป และจำแนกการใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขันได้เป็น 9 ประเภท ได้แก่ การเล่นคำ การพูดเล่นคารม การพูดสองแง่ การเล่าเรื่องสั้น การเยาะเย้ย การล้อเลียน การทำให้สับสน กลอนเสียดสี และกลอนไร้สาระ ด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันนั้นสามารถอธิบายได้ด้วยบันไดตลก ซึ่งแบ่งมุกตลกตามประเภทอารมณ์ขัน 2 ลักษณะที่แตกต่างกัน ได้แก่ ตลกโปกฮา และตลกชวนหัว และด้านแนวทางการศึกษามโนทัศน์นั้นพบว่า สามารถจำแนกแนวทางการศึกษาได้ตามมุมมองที่มีต่ออารมณ์ขันซึ่งสัมพันธ์กับช่วงเวลาและยุคสมัยได้ 6 แนวทาง ได้แก่ ยุคอารมณ์ขันคือเสียงหัวเราะ ยุคอารมณ์ขันคือกลไกของร่างกายเพื่อลดความตึงเครียด ยุคอารมณ์ขันคือความไม่เข้ากัน ความเหนือกว่า และการปลดปล่อย ยุคอารมณ์ขันคือกระบวนการทางจิตชนิดหนึ่ง ยุคอารมณ์ขันคือการบูรณาการสังคม และยุคอารมณ์ขันคือวาทกรรมที่ตลกสร้างขึ้น

คำสำคัญ: ตลก อารมณ์ขัน มุกตลก

Concepts of comedy and humor and Study approach

Warut Kuaysakul^{1*}

¹Communication Arts , Faculty of Management Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

*redlopez@npru.ac.th

Abstract

Although much of the current conception of comedy and humor is based on its value as an entertainment, give laughter and release from stress. But after studying the jokes and humor of the author from Thai and foreign research, it was found that definition or determination of meaning as well as their roles and responsibilities, there is still a lot of ambiguity. It varies according to paradigm and perspective on humor or the social context that surrounds that humor makes the impact on the study of humor also ambiguous.

This academic article collects concepts of humor from a number of philosophers and theorists who have discussed humor. The author found that the concept of comedy and humor can be separated into defining and defining humor The role of humor The language of humor strategies for creating a sense of humor and approach for the study of humor meaning and definition of humor is highly related to the time period and social context. It shows the evolution of the meaning of humor since humor is the opposite of sadness. It is a process of mental liberation to being a mirror reflecting changes and conflicts in society. The role of humor was found to be related to the conversation context. both in the context of general conversation or in the context of a conversation between a group of close friends. The role of humor is to act as a tool for measuring emotions to the duty of social punishment or even the duty to control another person. The linguistic aspect of humor has been found to be associated with abnormality or difference from normality. Humor is the act of making the grammar of a language unusual and classifies the use of language to convey humor into 9 types, Pun, Quip, Double Entendre, Anecdote, Satire, Parody, Rigmarole, Epigram, and Nonsense Verse. The strategy aspect of creating humor can be explained by the comedy ladder. It divides jokes into two different types of humor including Farce and Parody. In terms of methods for studying humor was found that The study approaches can be classified according to the perspective on humor which is related to the time period and era in 6 approaches, the era of humor is laughter, humor is the body's mechanism for reducing tension, the era of humor is one of incompatibility superiority and liberation, humor is a kind of mental process, the era of humor is about social integration, and the era of humor is the discourse that comedian creates.

Keywords: Comedy , Humor , Jokes

1. บทนำ

เป็นที่เข้าใจร่วมกันมาช้านานแล้วว่า อารมณ์ขันนั้นเกี่ยวข้องกับความสุขและเสียงหัวเราะ ดังนั้น มโนทัศน์ที่มีต่อตลกและอารมณ์ขันส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้จึงเป็นการให้คุณค่าในการเป็นสิ่งให้ความบันเทิง ให้เสียงหัวเราะ และปลดปล่อยออกจากความเครียด แต่จากการศึกษาตลกและอารมณ์ขันของผู้เขียนจากงานวิจัยของไทยและต่างประเทศแล้วพบว่า การนิยามหรือการกำหนดความหมาย ตลอดจนบทบาทหน้าที่นั้นยังมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนอยู่มาก ซึ่งแตกต่างกันไปตามกระบวนการทัศน์และมุมมองที่มีต่ออารมณ์ขัน หรือบริบทสังคมที่แวดล้อมอารมณ์ขันนั้นไว้ ทำให้ส่งผลต่อการศึกษารมณ์ขันเป็นไปด้วยความคลุมเครือด้วยเช่นกัน

แต่ทั้งนี้ หากมโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ขันนั้นหมายความถึงภาพความคิดที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับอารมณ์ขันแล้วนั้น จะเป็นนิยามภาพความคิดที่กว้างขวาง กระจัดกระจาย และไม่ชัดเจน ดังนั้น บทความวิชาการนี้ได้รวบรวมมโนทัศน์ด้านอารมณ์ขันจากนักปรัชญาและนักทฤษฎีจำนวนหนึ่งที่เคยกล่าวถึงอารมณ์ขัน ซึ่งผู้เขียนได้จำแนกมโนทัศน์เป็น การให้ความหมายและนิยามอารมณ์ขัน บทบาทของอารมณ์ขัน ภาษาของอารมณ์ขัน กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และแนวทางการศึกษารมณ์ขัน โดยทำที่สุดสิ่งเหล่านี้บางประการอาจสัมพันธ์ไปถึงมิติของการใช้อารมณ์ขันด้วย กล่าวคือ การเลือกใช้มโนทัศน์ด้านความหมายและนิยามอารมณ์ขัน สามารถกำหนดบทบาทของอารมณ์ขัน และอาจส่งผลถึงแนวทางการศึกษารมณ์ขันได้ในขณะที่ภาษาของอารมณ์ขัน และกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันอาจไม่ได้เคลื่อนไหวไป ดังนั้น การเลือกใช้มโนทัศน์ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับอารมณ์ขันจึงสำคัญ และเกี่ยวเนื่องกับจุดประสงค์และบริบทด้วย

2. การทบทวนและนำเสนอวรรณกรรม

จากการศึกษานั้น ผู้เขียนได้จำแนกมโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ขันซึ่งกว้างขวางกระจัดกระจายออกเป็นมโนทัศน์ด้านการให้ความหมายและนิยามอารมณ์ขัน ด้านบทบาทของอารมณ์ขัน ด้านภาษาของอารมณ์ขัน ด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และด้านแนวทางการศึกษารมณ์ขัน ดังนี้

1) มโนทัศน์ด้านความหมายและนิยามของอารมณ์ขัน

ผู้เขียนได้ศึกษาทบทวนจากนักปรัชญาและนักทฤษฎีหลายท่านในการให้ความหมาย และนิยามเพื่อจำกัดความอารมณ์ขันที่หลากหลาย ดังนี้

Attardo [1] กล่าวถึง Aristotle ซึ่งกล่าวไว้ว่า ความขบขันคือสิ่งที่เกิดจากการเลียนแบบ (imitation) หรือลักษณะที่ผิดปกติหรือเบี่ยงเบนไปจากพฤติกรรมที่เป็นปกติวิสัยของมนุษย์ (deformity)

Richter [2] กล่าวถึง Aristotle ซึ่งกล่าวไว้ว่า อารมณ์ขัน คือ เสียงหัวเราะ เป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับความเศร้าโศกเกิดจากการเลียนแบบกันของคนที่ย่ำแย่ (ไม่ใช่ในลักษณะของความชั่วร้าย แต่โดยลักษณะของความไร้สาระ เป็นขื่นย้อยของความผิดปกติ) โดยความไร้สาระนี้เป็นความผิดพลาดของความอัปมงคล ซึ่งไม่เกิดความเจ็บปวด และไม่มีอันตราย

Cicero [1] ซึ่งกล่าวไว้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดจากการการนำเอาความพิกลพิการ (deformity) ตลอดจนความต่ำต้อย (baseness) บางประการของบุคคลอื่นมาล้อเลียนให้เกิดความขำขัน

Henri Bergson [3] กล่าวว่า อารมณ์ขันคือกลไกของร่างกายอย่างหนึ่งเพื่อลดความตึงเครียด เป็นอาการที่เกิดขึ้นชั่วขณะของระบบอัตโนมัติของมนุษย์ หรืออาการบางอย่างของร่างกายจิตใจและตัวตนของมนุษย์ ทั้งนี้อาการดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อความยืดหยุ่นและความเป็นสังคม นอกจากนี้ Henri กล่าวอีกว่ามีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่สามารถหัวเราะได้ สัตว์ไม่สามารถทำได้

Sigmund Freud [4] กล่าวว่า อารมณ์ขันมี 2 ประเภท คือ ความขำขันอย่างแท้จริง (Humor) ที่เป็นการเล่นตลกกับระบบความหมายที่มีแบบแผนแน่นอนล้อเลียนความจริงทางสังคม และความขำขันที่แฝงด้วยความเย้ยหยัน (Witz) ที่เป็นการเปลี่ยนทางจิตชนิดหนึ่ง เป็นการเปลื้องการยับยั้งทางจิตใจส่วนที่รักษาไว้ และค่อย ๆ ปลดปล่อยพลังงานในระบบ

ประสาท ไม่ให้พลังงานระเบิดออกมาที่เดียว (ซึ่ง Freud อ้างว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ Herbert Spencer) ซึ่งการปลดปล่อยนี้กระทำผ่านเสียงหัวเราะ โดยอารมณ์ขันจะอิงตามพลังของหลักแนวคิดโครงสร้างของจิตสามระดับ (Id Ego Superego) ของ Freud กล่าวคือ ด้าน Superego จะสร้างอารมณ์ขันที่ดูเบาและนุ่มนวลจากจิตสำนึกด้านดีที่ถูกขัดเกลามาของมนุษย์ ขณะที่จิตอีกด้านจะสร้างอารมณ์ขันที่รุนแรงขึ้น เช่น การเสียดสี เป็นต้น นอกจากนี้ หากมีมุกตลกที่ปลดปล่อยความคิดและความรู้สึกที่ต้องห้าม จิตสำนึกของเรามักจะระงับไว้เพื่อแสดงความเคารพต่อสังคม แสดงว่ามีการโต้ตอบระหว่างจิตไร้สำนึกและจิตสำนึก เช่น การใช้มุกตลกเหยียดสีผิวซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามในสังคมที่ต่อต้านการเหยียดผิว จิตสำนึกเราจะมีกระบวนการต่อต้าน และทำให้เกิดอาการไม่เข้า หรือเข้าไม่ออกในมุกตลกประเภทนั้น เป็นต้น

Northrop Frye [5] กล่าวว่า อารมณ์ขันคือองค์ประกอบหนึ่งในการบูรณาการสังคมจากองค์ประกอบทั้งสี่ (ความตลกขบขัน ความโรแมนติก โศกนาฏกรรม และการเสียดสีประชดประชัน) การบูรณาการสังคมนี้กระทำผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่องของนิยาย วรรณกรรม หรือแม้กระทั่งภาพยนตร์ต่าง ๆ โดยเปรียบอารมณ์ขันคือการประนีประนอมกันระหว่างตัวเอกกับชุมชนของเขาในตอนท้าย เรื่องโรแมนติกก็เหมือนกับภารกิจของอัศวิน โศกนาฏกรรมแสดงให้เห็นการแยกตัวของฮีโร่จากสังคมของเขาเอง และเรื่องประชดเสียดสีทำให้เจอบรรยากาศที่ขมขื่นในชีวิตประจำวันและการปิดบังชีวิตเอาไว้ ทั้งนี้สุดท้ายแล้วการทำงานร่วมกันขององค์ประกอบทั้งสี่นี้ก็เพื่อก่อให้เกิดการตกผลึกและการฟื้นฟูของสังคมใหม่ในตอนท้าย

Susan Purdie [6] กล่าวว่า อารมณ์ขันคือวาทกรรมที่ตกลงสร้างขึ้น เป็นการแลกเปลี่ยนกันของการลวงละเมียดกฎของสัญลักษณ์ที่ผิดพลาดระหว่างตลกและผู้ชม เนื่องจากตลกใช้ความผิดปกติทางภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน แต่อย่างไรก็ตามผู้ชมก็เข้าใจมุกตลกที่เกิดจากความผิดปกตินั้น ดังนั้นมุกตลกจึงเป็นวาทกรรมที่ตกลงสร้างขึ้นมา

Joseph Boskin [7] กล่าวว่า อารมณ์ขันคือระจกสะท้อนการเปลี่ยนแปลงและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคม กล่าวคืออารมณ์ขันมักเล่นกับประเด็นทางสังคม หากมีประเด็นหรือข้อขัดแย้งใดเกิดขึ้นในสังคม ก็จะถูกสะท้อนกลับมาผ่านอารมณ์ขัน

Anan Karunyakorn [8] กล่าวว่า อารมณ์ขันคือสิ่งที่สัมพันธ์กับความก้าวหน้าของชีวิต โดยมองในแง่มุมการทำงานในอาชีพที่มั่นคงและต้องการความก้าวหน้าอย่างข้าราชการ

Ubonrat Siriyuvasak [9] กล่าวว่า อารมณ์ขันนั้นมีหัวใจอยู่ที่การล้อเลียนความหมาย หรือสถาบันหลักทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป การล้อเลียนจะตลกขบขันหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น ๆ นอกจากนี้ อารมณ์ขันต้องสอดคล้องกับค่านิยมของคนในกลุ่มด้วย

2) มโนทัศน์ด้านบทบาทของอารมณ์ขัน

ส่วนมุมมองที่แตกต่างกันในประเด็นถัดมาเกี่ยวกับอารมณ์ขันนั้น ผู้เขียนพบว่า บทบาทของอารมณ์ขันนั้นมีทัศนะที่หลากหลายจากนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

Meyer [10] กล่าวว่า อารมณ์ขันที่เกิดขึ้นในการสนทนาของคนเรามีบทบาทหรือมีหน้าที่ทางการสื่อสารได้หลากหลายประการ เท่าที่ผ่านมา การศึกษาหน้าที่ของอารมณ์ขัน (function of humor) สามารถกระทำได้ในหลายบริบท โดยในบริบทของการสนทนาทั่วไป อารมณ์ขันจะมีบทบาทในการสร้างและรักษาขอบเขตทางสังคม (social boundary) ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เนื่องจากมนุษย์ต้องมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม หรือหากเป็นบริบทการสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อนที่มีความสนิทสนมกัน ตลอดจนการสนทนาระหว่างเพื่อนร่วมงานนั้น อารมณ์ขันจะมีบทบาทในการแสดงถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้นไปภายในกลุ่ม สร้างความเป็นพวกเดียวกันขึ้นมา

Miczko [11] ได้ขยายความจาก Meyer ต่อไปว่า บทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันอาจสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ หน้าที่ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน (unification) และหน้าที่ในการแบ่งแยก (division) ระหว่างผู้พูดอารมณ์ขันกับผู้ฟังอารมณ์ขัน ดังนี้

1) อารมณ์ขันที่ทำหน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน (unification) ระหว่างผู้พูดอารมณ์ขันกับผู้ฟังอารมณ์ขันนั้น เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย ตลอดจนเป็นการแสดงถึงความเป็นพวกพ้อง

เดียวกันของบุคคลเหล่านั้น อารมณ์ขันจึงมีหน้าที่ในการสร้างความเป็นมิตร หน้าที่ในการเข้าหา หรือหน้าที่ในการเป็นเครื่องมือวัดอารมณ์ เป็นต้น

2) ส่วนหน้าที่ของอารมณ์ขันประเภทการแบ่งแยกเป็นการสร้างความแตกต่าง (division) ระหว่างผู้พูดอารมณ์ขันกับผู้ฟังอารมณ์ขัน หรือกับกลุ่มบุคคลอื่นในสังคมนั้น อารมณ์ขันจะมีบทบาทหน้าที่ในการลงโทษทางสังคม หน้าที่ในการควบคุมบุคคลอื่น หน้าที่ในการแสดงอำนาจ เป็นต้น เพื่อรักษากฎเกณฑ์ทางสังคมในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์เอาไว้[11]

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการของไทยได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันโดยกล่าวผ่านตลกไว้เพิ่มเติม ดังนี้ Nidhi Eoseewong [12] กล่าวว่า ตลกในการแสดงของไทยคือการทำให้ผู้ชมมองไปยังทางเลือกอื่น อารมณ์อื่น ค่านิยมอื่น มุมมองอื่น เจอนไขอื่น และอะไรที่เป็นอื่น เช่น การที่ตลกในลิเกที่มักเสอนมมมมมมมมที่ต่างจากตัวละครเอก โดยอิงหลักเหตุผลคละชุดกับตัวละครเอกหรือตัวละครอื่น ๆ ในเรื่อง

Ubonrat Siriyuvasak [9] กล่าวว่า ตลกเป็นตัวแทนของคนในสังคมในการสื่อสารโดยการวิพากษ์อำนาจได้ในรูปแบบที่ผ่อนคลาย ไม่เครียด เนื่องจากมีอารมณ์ขันเป็นตัวลดทอนความจริงจังของเนื้อหา ทำให้เนื้อหาซีเรียสที่ถูกตลกถ่ายทอดออกมาจะอยู่ในบริบทที่ไม่จริงจังหรือซีเรียส

3) มโนทัศน์ด้านภาษาของอารมณ์ขัน

นอกจากด้านบทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันที่หลากหลายแล้ว จากการที่ผู้เขียนศึกษาที่ผ่านมาด้านภาษาของอารมณ์ขันนั้น พบว่า การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอารมณ์ขันสามารถจำแนกตามลักษณะการใช้ภาษาได้ 9 ประเภท ดังนี้

1) การเล่นคำ (Pun) เป็นการใช้ภาษาในสองลักษณะ เป็นการเล่นเสียงคำสองคำซึ่งซ้ำกันแต่มีความหมายแตกต่างกัน (พ้องคำ) และอาจสะกดต่างกัน (พ้องเสียง) หรือการเล่นคำเดียวแต่สองความหมาย เช่น สาวน้อย ที่อาจหมายถึงความสาวที่เหลือน้อยแล้วก็ได้

2) การพูดเล่นคารม (Quip) ได้แก่ การตั้งข้อสังเกตหรือตอบโต้ โดยมุ่งที่คำเป็นใหญ่ไม่ใช่เหตุผล เป็นคำกล่าวซึ่งฟังแล้วเรารู้สึกว่าแสดงถึงความฉลาดในการพลิกเล่นแก้งให้กลายเป็นเรื่องล้อเล่น เช่น ถึงฐานะผมจะไม่รวย แต่ผมรายน้าใจ เป็นต้น

3) การพูดสองแง่ (Double Entendre) จะเป็นความหมายสองแง่ที่มีลักษณะเด่นคือ มักมีความไม่สุภาพ และความหมายที่สองจะปรากฏขึ้นเมื่อได้บริบทที่เหมาะสมหรือทำให้เข้าใจผิด เช่น ผมกับเธอเป็นพี่น้องท้องชนกัน เป็นต้น และการพูดสองแง่ในมุมกลับหรือการผวนคำ (Anagram) คือ วิธีทำให้เกิดความหมายใหม่ ซึ่งมักไม่สุภาพ เช่น ยำปลาต่าง ๆ เช่น ยำปลาเจ็ด เป็นต้น

4) การเล่าเรื่องสั้น (Anecdote) เป็นการบรรยายเหตุการณ์ที่มีลักษณะแบบจบในตัว ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากความบังเอิญ หรืออาจเกิดจากการตั้งใจเรียบเรียง เนื้อหาไม่ยาวมาก เช่น การเล่าเรื่องลามก (Dirty Joke)

5) การเยาะเย้ย (Satire) เป็นการถากถาง การเย้ยหยัน หัวเราะเยาะล้อเล่นความโง่เขลาของคนอื่น

6) การล้อเลียน (Parody หรือ Burlesque) เป็นการล้อเลียนลักษณะเฉพาะตัวด้วยการลอกเลียนแบบให้ดูขบขันหรือใช้ท่าทางเพื่อเติมแต่ง หรือขยายให้ดูเกินความจริงไปมาก

7) การทำให้สับสน (Rigmarole) เป็นการเล่าเรื่องเพื่อให้เกิดอารมณ์ขันโดยไม่คำนึงหลักความเป็นเหตุผล หรือโครงสร้างของภาษา โดยจะมีรายละเอียดที่แปลกออกไป ดูเป็นคนละทิศทางการ เป็นการพูดน้ำท่วมทุ่ง หรือถามว่าตอบควาย เช่น เข้าเมืองตาหลิ่วเจอหลิวต่อหัว เห็นช้างขี้ให้รับตัก ปลาอะไรใหญ่ที่สุด(ปารีส) เป็นต้น

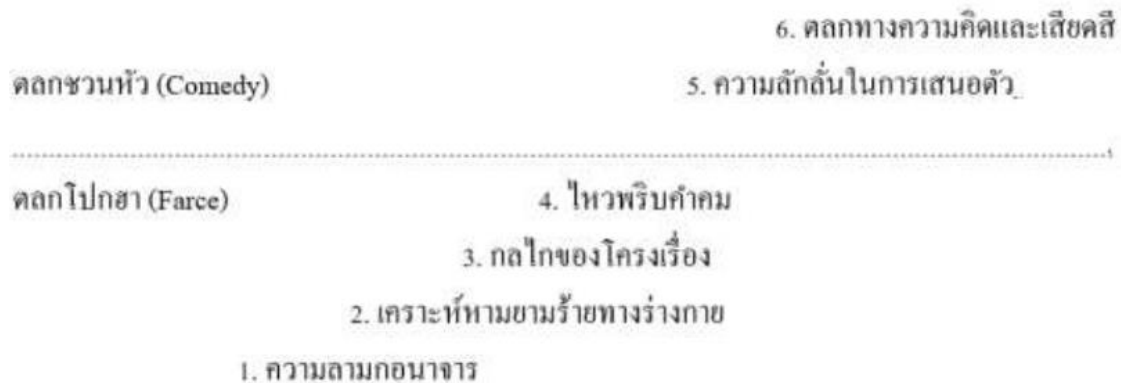
8) กลอนเสียดสี (Epigram) เป็นรูปแบบคำประพันธ์รูปแบบกระชับ อาจมีเพียงบทละประมาณ 2 บรรทัดซึ่งสัมพันธ์กัน ข้อความข้างในกลอนจึงต้องจบในตัว เหมาะสำหรับการเสอนอารมณ์ขันแบบการเล่นคำ การพลิกแก้งพลิกมุมโดยใช้คำคม

9) กลอนไร้สาระ (Nonsense Verse) คำประพันธ์แบบไม่มีข้อจำกัดด้านเหตุผล อาจใช้ถ้อยคำชนิดใดก็ได้ แม้กระทั่งคำที่แต่งขึ้นเอง แต่การเล่าเรื่องอารมณ์ขันนี้ต้องการความเข้าใจเพื่อมองเห็นเงื่อนไขในกลุ่มการรับรู้เดียวกัน

นอกจากการสร้างอารมณ์ขันด้วยการใช้ภาษาทั้ง 9 ประเภทแล้ว การนำคำหรือประโยคต่าง ๆ กันมาผสมกัน สามารถทำให้เกิดความหลากหลายของความหมายได้ เช่น การเห็นพ้องความหมายซึ่งเป็นความหมายได้รับการยอมรับและมีประสบการณ์ร่วมกันของกลุ่มสมาชิก ดังนั้น ภาษาจะต้องวางอยู่ในบริบทอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอจึงจะเกิดความหมายขึ้น

4) มโนทัศน์ด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน

ด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า Thompson [13] ได้จำแนกลำดับชั้นของตลก ที่ชื่อว่า “บันไดตลก” เพื่อช่วยให้เข้าใจวิธีการสร้างอารมณ์ขันให้ง่ายขึ้น ดังนี้

ภาพที่ 1 ทฤษฎีบันไดตลก Ladder of Comedy ตามทฤษฎีของ Thompson (1946)

ที่มา : [14] Thitiwut Bunkaew and Chalongsat Chermanchonlamark (2023). Film Narration and Humor Production in Thai Comedy Films. The 18th RSU National Graduate Research Conference. 18, 150.

โดย Vithaya Panichlocharoen [15] ได้อธิบายมุกตลกในบันไดตลกเพิ่มเติมไว้ดังนี้

- 1) ชั้นตลกลามกอนาจาร เป็นมุกตลกเรื่องเพศ หรือเรื่องสองแง่สองง่าม
- 2) ชั้นตลกแบบเกราะที่หามยามร้าย เป็นมุกตลกที่สร้างสถานการณ์ที่มีผู้รับเกราะที่ จำแนกได้เป็น มุกหยาบคาย และมุกเจ็บตัว
- 3) ชั้นตลกแบบตามกลไกของเรื่อง เป็นมุกตลกที่เกิดจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว โดยใช้โอกาสนั้นสร้างมุกตลกขึ้น ได้แก่ มุกขัด และมุกเคลิ้ม
- 4) ชั้นตลกแบบไหวพริบคำคม เป็นมุกตลกที่เกิดจากไหวพริบทางภาษา ได้แก่ มุกหยอกล้อ และมุกภาษา
- 5) ชั้นตลกแบบสับสนในบุคลิก เป็นมุกตลกที่เกิดจากความไม่มั่นคงทางบุคลิก ลักลั่นบุคลิกแบบตั้งใจ กับแบบตามสถานการณ์
- 6) ชั้นตลกแบบความคิดและการเสียดสี เป็นมุกตลกเปรียบเปรย เสียดสี

ทั้งนี้ Metha Sereethanawong [16] ได้อธิบายความหมายเพิ่มเติมของตลกโปกฮา (Farce) และตลกขบขัน (Comedy) โดยตลกโปกฮา มักเป็นการแสดงออกภายนอกมากกว่าด้านบุคลิกหรือด้านภาษา การทำสิ่งต่าง ๆ รวมถึงความก้าวร้าว ความรุนแรงได้ตามจินตนาการโดยไม่มีความผิด ส่วนตลกขบขันนั้นมีวัฒนธรรมมากขึ้น มีการใช้ความคิดและกลไกของภาษา

5) มโนทัศน์ด้านแนวทางการศึกษาอารมณ์ขัน

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังพบแนวทางการศึกษาอารมณ์ขันที่แตกต่างกัน จากความหมายและการจำกัดความอารมณ์ขันนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทุกสมัย ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของอารมณ์ขัน การให้ความสำคัญต่ออารมณ์ขันของแต่ละสังคม และบทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันในแต่ละสังคมที่มอบหมายให้ ดังนั้น การศึกษาอารมณ์ขันในแต่ละยุคสมัยนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนทัศน์และความเข้าใจต่ออารมณ์ขันในแต่ละบริบทเวลาและบริบทสังคมเช่นเดียวกัน โดยสามารถลำดับพัฒนาการของมุมมองต่ออารมณ์ขันจนได้ 6 มุมมอง เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาอารมณ์ขันต่อไป ดังนี้

1) มุมมองอารมณ์ขัน คือ เสียงหัวเราะ (Poetic) ของ Aristotle

จากการที่ Richter [2] กล่าวว่า ช่วงยุคก่อนคริสตกาล นักปรัชญาในยุคนั้นอย่าง Aristotle มองความขบขันคือเสียงหัวเราะ ไม่มีอันตราย เป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับความเศร้าโศก มองอารมณ์ขัน เป็นการเลียนแบบกันของคนที่ต่ำช้า ไม่ใช่ในลักษณะของความขำขำ แต่โดยลักษณะของความไร้สาระ เป็นขั้นย่อยของความผิดปกติ โดยความไร้สาระนี้เป็นความผิดพลาดของความอัปมงคล ซึ่งไม่เกิดความเจ็บปวด และไม่อันตราย สามารถสรุปได้ว่ายุคนี้อารมณ์ขันเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับเสียงหัวเราะเท่านั้น

2) มุมมองอารมณ์ขันคือความไม่เข้ากัน ความเหนือกว่า และการปลดปล่อย ของ Shaftesbury

Cicero [1] ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับอารมณ์ขันว่าเกิดจากการล้อเลียนจากความต่ำต้อยและอารมณ์ขันเกิดขึ้นจากความเหนือกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ Morreall ที่กล่าวถึง Shaftesbury ซึ่งมองว่า อารมณ์ขันที่มีมาจากความกดดันในระบบประสาท (nervous system) ของคนเราที่ถูกปลดปล่อยออกมาด้วยการหัวเราะ (laughter) โดยอารมณ์ขันของคนเราเกิดจากการรับรู้ถึงความไม่เข้ากันของสิ่ง 2 สิ่ง นั่นคือ ความไม่เข้ากันของสิ่งที่เราคาดหวังไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และอารมณ์ขันของมนุษย์มีที่มาจากความรู้สึกว่าตนเองมีชัยชนะ หรือรู้สึกถึงความเหนือกว่าผู้อื่นของตัวเองเมื่อนำบุคคลเหล่านั้นมาเปรียบเทียบกับตนเอง [17]

3) มุมมองอารมณ์ขัน คือ กระบวนการทางจิตชนิดหนึ่ง ของ Sigmund Freud

โดย Freud ระบุว่าอารมณ์ขัน คือสิ่งที่ทำให้โล่งใจ และสร้างความพึงพอใจ เพราะเป็นการเปลื้องการยับยั้งทางจิต และปลดปล่อยจิตใจส่วนที่รักษาไว้ ผ่านเสียงหัวเราะ โดยอารมณ์ขันเป็นการกระทำทางกายภาพเพื่อเป็นการปลดปล่อยพลังงานที่ถูกสะสมเอาไว้ในร่างกาย [4]

นอกจากนี้ Freud ยังระบุว่า อารมณ์ขัน เป็นกระบวนการทางสังคม ตลอดจนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคการเล่นตลก และจุดประสงค์ของการเล่นตลก โดยเสียงหัวเราะ (laughter) ที่เกิดขึ้น เกิดจากสถานการณ์การกระตุ้นอารมณ์ขัน 3 ลักษณะ ได้แก่ การเล่าเรื่องตลก การแสดง ท่าทางของตัวตลก และการกระตุ้นอารมณ์ขันในลักษณะทั่วไป [4]

จากการกระตุ้นอารมณ์ขัน 3 ลักษณะของ Freud การหัวเราะสามารถเทียบเท่ากับการปลดปล่อยพลังงานในระบบประสาทที่ถูกสะสมเอาไว้เกินความจำเป็น (superfluous energy) การทำงานของตลก เกิดจากสังคม กับกระบวนการทางจิต [18]

4) มุมมองอารมณ์ขัน คือ กลไกของร่างกายเพื่อลดความตึงเครียด ของ Henri Bergson

Bergson มองอารมณ์ขันอารมณ์ขันคือกลไกของร่างกายอย่างหนึ่งเพื่อลดความตึงเครียด เป็นอาการที่เกิดขึ้นชั่วขณะของระบบอัตโนมัติของมนุษย์ หรืออาการบางอย่างของร่างกายจิตใจและตัวตนของมนุษย์ โดยอารมณ์ขันคืออาการขำหรือการหัวเราะ และมีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่สามารถหัวเราะ สัตว์ไม่สามารถหัวเราะได้ [3]

5) มุมมองอารมณ์ขัน คือ การบูรณาการสังคม ของ Northrop Frye

มุมมองอารมณ์ขันเป็นการบูรณาการสังคมนี้อกระทำผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่องของนิยาย วรรณกรรม หรือแม้กระทั่งภาพยนตร์ต่าง ๆ ซึ่งมุ่งศึกษาอารมณ์ขันของกลุ่มชายขอบ และเกิดอารมณ์ขันแนวเสียดสี (satire) [5]

โดยอารมณ์ขันแนวเสียดสี (satire) ต้องอยู่ในบริบทเฉพาะตัว ที่เหมาะสมกับอารมณ์ขันนั้น ๆ โดยมีประเด็นสำคัญคือผู้ชม/ผู้ฟังอารมณ์ขัน นั้นต่างก็มีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยก่อร่างสร้างอารมณ์ขันขึ้นมา

6) มุมมองอารมณ์ขัน คือ วาทกรรมที่ตลกสร้างขึ้น ของ Susan Purdie และเป็นภาพสะท้อนของสังคม ของ Joseph Boskin

Purdie ได้ประยุกต์ทฤษฎีภาษา เข้ากับทฤษฎีมายาคติ แล้วพบว่า อารมณ์ขัน คือ การแลกเปลี่ยนกันของการลวง ละเมิดกฎของสัญลักษณ์ที่ผิดพลาด นอกจากนี้ Purdie ยังมุ่งประเด็นไปที่นักแสดงตลก โดยให้นิยามคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านวาทกรรม ที่ทั้งทำลายและรักษากฎพื้นฐานทางภาษา เนื่องจากตลกใช้ความผิดปกติทางภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน แต่อย่างไรก็ตามผู้ชมก็เข้าใจมุกตลกที่เกิดจากความผิดปกตินั้น มุกตลกจึงเป็นวาทกรรมที่ตลกสร้างขึ้นมา ดังนั้น นักแสดงตลกจึงควบคุม การครอบงำจิตวิสัยของมนุษย์โดยสมบูรณ์ [6]

และ Boskin ได้กล่าวถึงการปกครองทางวาทกรรมของตลก จะกระทำผ่าน 3 ตำแหน่ง (คนพูด คนฟัง และมุกตลก) โดยการทำงานของอารมณ์ขันและการปกครองทางวาทกรรมจะสมบูรณ์ไม่ได้หากขาดผู้ฟัง และมีมุมมองว่าอารมณ์ขันเป็นภาพสะท้อนของสังคมในช่วงเวลานั้น เพราะอารมณ์ขันมักเล่นกับประเด็นทางสังคม หากมีประเด็นหรือข้อขัดแย้งใดเกิดขึ้นในสังคม ก็จะถูกสะท้อนกลับมาผ่านอารมณ์ขัน [7]

3. การวิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ

1) มโนทัศน์ด้านความหมายของอารมณ์ขัน

มโนทัศน์ด้านความหมายของอารมณ์ขันนั้น จะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของผู้ให้คำนิยาม กล่าวคือ ความหมายของอารมณ์ขันจะแตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคมที่แวดล้อมอยู่ด้วย โดยหากมองอารมณ์ขันในมุมมองปรัชญาในยุคสมัยเก่าหลัง Plato เป็นต้นมา เช่น Aristotle จะสรุปได้ว่า อารมณ์ขันเป็นเสียงหัวเราะ เป็นสิ่งที่ไร้สาระ ไม่มีพิษภัย แต่หากมองอารมณ์ขันในมุมมองปรัชญาสมัยกรีกตอนปลายรุ่นถัดมาอย่าง Cicero จะพบว่า เป็นการขำขันที่เกิดจากการด้อยค่าทำให้ต่ำต้อย [2] ซึ่งเป็นข้อแม้ของอารมณ์ขันเพิ่มเติมเพิ่มขึ้นจากยุค Aristotle แต่หากเป็นนักปรัชญาในช่วงหลังอย่าง Bergson ที่มีผลงานในยุคสมัยแห่งวิทยาศาสตร์ (1859-1941) จึงได้รับความนิยมเป็นวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ที่แวดล้อมสังคมอยู่ โดยได้ประยุกต์ทฤษฎีวิวัฒนาการของ Charles Darwin ที่ตีพิมพ์ช่วงเวลานั้น ดังนั้นมุมมองที่มีต่ออารมณ์ขัน จึงเป็นมุมมองที่อารมณ์ขันเป็นกลไกของร่างกายเพื่อลดความตึงเครียดของมนุษย์ ซึ่งเป็นการมองเชิงวิทยาศาสตร์ด้านวิวัฒนาการ

นิยามอารมณ์ขันเกี่ยวข้องกับการปลดปล่อยทางร่างกายของ Bergson [3] นั้นสอดคล้องกับนิยามของ Freud [4] ที่นิยามอารมณ์ขันเป็นการปล่อยการยับยั้งทางจิต และปลดปล่อยจิตใจส่วนที่รักษาไว้ผ่านเสียงหัวเราะ เนื่องจากทั้งคู่อยู่ในช่วงทฤษฎีวิวัฒนาการที่โด่งดัง และมีจุดยืนด้านวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกัน การนิยามอารมณ์ขันจึงอิงไปทางการอธิบายเชิงวิทยาศาสตร์ กลไกทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ และนอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Shaftesbury ซึ่งมองว่า อารมณ์ขันมีที่มาจากความกดดันในระบบประสาท (nervous system) ของคนเราที่ถูกปลดปล่อยออกมาด้วยการหัวเราะ (laughter)

หรือแม้กระทั่ง Frye [5] ที่เป็นนักวิจารณ์วรรณกรรมที่มีมุมมองเกี่ยวกับความเป็นส่วนรวมของสังคมอยู่สูง จึงนิยามอารมณ์ขันไว้ว่าเป็นการบูรณาการสังคม เป็นการตลกผลึกและการฟื้นฟูของสังคมใหม่ผ่านโครงสร้างการดำเนินเรื่องของวรรณกรรมต่าง ๆ โดยอารมณ์ขันมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม หรือแม้กระทั่ง Anan [8] ที่นิยามอารมณ์ขันคือสิ่งที่สัมพันธ์กับความก้าวหน้าของชีวิตนั้น ก็เป็นการนิยามในวารสารอารมณ์ขันของข้าราชการ ในปี 2519 ซึ่งนิยามกับบริบทของวารสารดังกล่าวมีมุมมองที่สอดคล้องกันอย่างชัดเจน เป็นต้น

2) มโนทัศน์ด้านบทบาทของอารมณ์ขัน

บทบาทของอารมณ์ขันนั้นสามารถมีได้หลายประการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทที่ใช้อารมณ์ขัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Meyer [10] และ Miczo [11] โดยบริบทของการสนทนาทั่วไป หรือบริบทการสนทนากันของเพื่อนสนิทหรือกลุ่มคนที่รู้จักกัน อารมณ์ขันก็จะมีหน้าที่ประสานความสัมพันธ์เหล่านั้นให้เด่นชัดขึ้นมา และรักษาความสัมพันธ์เหล่านั้นเอาไว้ เช่น ทำหน้าที่ในการเข้าหา หรือทำหน้าที่ในการเป็นเครื่องมือวัดอารมณ์ หากมีด้านสังคมหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์เข้ามา

เกี่ยวข้องนั้น อารมณ์ขันจะทำหน้าที่ด้านควบคุมความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคมให้เป็นไปหรืออยู่ร่วมกันได้อย่างปกติ หน้าที่ในการควบคุมบุคคลอื่น หน้าที่ในการแสดงอำนาจ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Freud [4] ที่กล่าวว่าอารมณ์ขันนั้นปลดปล่อยการยับยั้งทางจิต และค่อย ๆ ปลดปล่อยพลังงานจิตในส่วนที่รักษาไว้ ไม่ให้พลังงานระเบิดออกมาทีเดียว ซึ่งเป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมไม่ให้ใช้จิตส่วนที่ไร้สำนึกระเบิดพลังออกมา และ Frye [5] ที่กล่าวว่าอารมณ์ขันเป็นส่วนสำคัญในการบูรณาการสังคมผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่อง ซึ่งนับเป็นการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมเอาไว้

นอกจากนี้ บทบาทของอารมณ์ขันที่พบว่าไม่มีติดของอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การควบคุมบุคคลอื่น หน้าที่ในการแสดงอำนาจ นั้น บทบาทของอารมณ์ขันอาจทำหน้าที่ในการวิพากษ์อำนาจได้ในรูปแบบที่ผ่อนคลาย ไม่เครียด เนื่องจากมีอารมณ์ขันเป็นตัวลดทอนความจริงจังของเนื้อหา ซึ่งอาจรวมไปถึงหน้าที่การลดทอนอำนาจได้เช่นกัน หรือแม้กระทั่งใช้เป็นทางออกของสังคมโดยการให้ทางเลือกอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nidhi Eoseewong [12] และ Ubonrat Siriyuvasak [9] ด้วย

3) มโนทัศน์ด้านภาษาของอารมณ์ขัน

ด้านภาษาของอารมณ์ขันพบว่า เป็นการทำให้เกิดอารมณ์ขันจากความไม่ปกติหรือความแตกต่างจากปกติ โดยพบว่ามีความสอดคล้องกันทั้ง Aristotle ที่กล่าวว่า อารมณ์ขันเป็นความผิดพลาดของความอปลักษณ์ หรือ Cicero ซึ่งกล่าวไว้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากการการนำเอาความพิกลพิการ ความต่ำต้อย บางประการของบุคคลอื่นมาล้อเลียนให้เกิดความขำขัน หรือแม้กระทั่ง Purdie ที่กล่าวว่า การล้วงละเมิดกฎของสัญลักษณ์ที่ผิดพลาดระหว่างตลกและผู้ชม ดังนั้นสรุปได้ว่า การใช้ภาษาในการสื่อสารอารมณ์ขันจึงสนใจที่ความถูกผิดของการใช้ภาษาเป็นสำคัญ โดยการทำให้สถานการณ์หรือกลไกของภาษาผิดพลาดจากปกติจะก่อให้เกิดอารมณ์ขันขึ้น ดังนั้นจึงเป็นที่มาของภาษาทั้ง 9 ประเภทของอารมณ์ขันขึ้น (การเล่นคำ การพูดเล่นการม การพูดสองแง่ การเล่าเรื่องสั้น การเยาะเย้ย การล้อเลียน การทำให้สับสน กลอนเสียดสี และกลอนไร้สาระ) ซึ่งล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาผิดปกติดังที่ควรจะเป็น และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Veerakul Charoensuk [18] ที่กล่าวถึง Sutha Sastri ซึ่งกล่าวถึงอารมณ์ขันไว้ว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์หนึ่งขึ้น คนทั่วไปจะมีปฏิกิริยาต่าง ๆ เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ความสงสัยความกลัว สิ่งเหล่านี้อาจขัดกับความรู้สึกขบขัน แต่ถ้าเหตุการณ์นั้นไม่มีผลต่อชีวิตจริงและไม่ถือเป็นเรื่องจริงจังก็อาจทำให้กลายเป็นอารมณ์ขันได้ เพราะการใช้ภาษาจะมีไวยากรณ์และรูปประโยคคอยกำกับอย่างมีแบบแผนอยู่ แต่ถ้าหากพูดผิดไปจากแบบแผนที่กำหนดไว้ ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่พูดจะกลายเป็นเรื่องน่าขันไปทันที

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Freud [4] ที่กล่าวว่า หากมุกตลกปลดปล่อยความคิดและความรู้สึกที่ต้องห้ามจิตสำนึกของเรามากจะระงับไว้เพื่อแสดงความเคารพต่อสังคม แสดงว่ามีการโต้ตอบระหว่างจิตไร้สำนึกและจิตสำนึก ทำให้มุกตลกบางมุกไม่ขำในบางสังคม และยังสอดคล้องกับ Purdie [6] ที่กล่าวว่า อารมณ์ขันคือวาทกรรมที่ตลกสร้างขึ้น เป็นการแลกเปลี่ยนกันของการล้วงละเมิดกฎของสัญลักษณ์ที่ผิดพลาดระหว่างตลกและผู้ชม เนื่องจากตลกใช้ความผิดปกติทางภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน แต่อย่างไรก็ตามผู้ชมก็เข้าใจมุกตลกที่เกิดจากความผิดปกตินั้น ดังนั้นมุกตลกจึงเป็นวาทกรรมที่ตลกสร้างขึ้นมา จึงเป็นการต่อยอดการทำความเข้าใจร่วมกันในภาษาของอารมณ์ขันระหว่างตลกและผู้ชม

4) มโนทัศน์ด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน

จากกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันที่พบในการศึกษา พบว่า บันไดตลก 6 ชั้นนั้น นอกจากมุกตลก 6 ประเภทที่จำแนกตามกลวิธีการสร้างความขบขันแล้ว มุกตลกทั้ง 6 ประเภทนี้ยังบ่งบอกได้ถึงลักษณะของอารมณ์ขัน ซึ่งแยกเป็นชั้นของตลกไปกษา และตลกชวนหัวอย่างชัดเจน ตามการแสดงออกภายนอก และระดับการใช้กลไกภาษาหรือความคิด เช่น มุกตลกแบบลามกอนาจาร มุกเคราะห์หามยามร้าย (เจ็บตัว) มุกขัดคอ มุกเคลิ้ม มุกหยอกล้อทางภาษา สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างอารมณ์ขันโดยใช้ลักษณะภายนอกเป็นหลัก จึงถูกจัดประเภทให้เป็น ตลกไปกษา (Farce) แต่หากเป็นมุกตลกแบบต้องใช้ความขบคิดเช่นมุกตลกเกี่ยวกับบุคคลิก หรือมุกตลกแบบเสียดสี จะถูกจัดให้เป็นประเภทตลกชวนหัว (Comedy) ซึ่งถูกจัดว่ามีวัฒนธรรมกว่าตลก

โปกา ดั้งนั้นทุกการสร้างอารมณ์ขันหรือทุกมุขตลกที่สร้างขึ้นนั้น สามารถจำแนกได้ถึงลักษณะของอารมณ์ขันและชั้นของมุขตลกได้

นอกจากนี้ หากวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดของ Purdie ที่กล่าวว่า อารมณ์ขันเป็นการแลกเปลี่ยนกันของการล่วงละเมิดกฎของสัญลักษณ์ที่ผิดพลาดระหว่างตลกและผู้ชมแล้ว จะพบว่า มุขตลกในแต่ละสังคมนั้นสามารถบ่งบอกได้ถึงวัฒนธรรมของตลกและผู้ชมมุขตลกนั้น ๆ เนื่องจากมุขตลกจะไม่ซ้ำหรือไม่เป็นที่เข้าใจของผู้ชมหากประสบการณ์ ค่านิยม หรือวัฒนธรรมไม่ตรงกันในบริบทสังคมนั้น

5) มโนทัศน์ด้านแนวทางการศึกษาอารมณ์ขัน

ท่ามกลางมุมมองที่หลากหลายตั้งแต่มุมมองอารมณ์ขันเป็นเพียงเสียงหัวเราะ หรือแม้แต่มุมมองอารมณ์ขันคือความไม่เข้ากัน ความเหนือกว่า และการปลดปล่อยก็ตาม จะพบว่า มุมมองนี้สุดท้ายแล้วมองว่าอารมณ์ขันคือความขบขันเกิดจากการเลียนแบบ (imitation) หรือลักษณะที่ผิดปกติหรือเบี่ยงเบนไปจากพฤติกรรมที่เป็นปกติวิสัยของมนุษย์ (deformity) [1] รวมไปถึงมุมมองอารมณ์ขันเป็นกระบวนการทางจิตชนิดหนึ่งเท่านั้น หรือเป็นเพียงกลไกของร่างกายเพื่อลดความตึงเครียด ดังนั้นมุมมองในลักษณะนี้นับเป็นแนวทางการศึกษาหนึ่งในบริบทที่อารมณ์ขันไม่ได้มีหน้าที่อื่นใดแอบแฝง ใช้ในการทำความเข้าใจกระบวนการทางร่างกายของมนุษย์

หากแต่ถ้าเราใช้มุมมองอารมณ์ขันคือการบูรณาการสังคม มุมมองอารมณ์ขันคือวาทกรรมที่ตลกสร้างขึ้นแล้ว จะพบว่ามิตินี้ของสังคม มิตินี้ของการใช้อารมณ์ขันในเชิงความเป็นส่วนรวมมากกว่าความเป็นส่วนตัว บทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันจะเปลี่ยนไปเช่นกัน โดยเชื่อว่าอารมณ์ขันมีพลังอำนาจ (Power) หรืออารมณ์ขันสามารถขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ประการใดประการหนึ่ง แนวทางการศึกษาอารมณ์ขันจะเป็นไปในมิติของอำนาจ ใช้อารมณ์ขันเพื่อแสดงอำนาจ หรือแม้กระทั่งลดทอนอำนาจ จนถึงขั้นใช้อารมณ์ขันเพื่อการต่อต้านหรือการเปลี่ยนแปลงสังคม

ดังนั้น แนวทางในการศึกษาอารมณ์ขันนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองที่เรามองอารมณ์ขัน ซึ่งขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย รวมถึงบริบทที่แวดล้อม โดยมุมมองจะกำหนดทั้งความหมาย และบทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขัน แต่ทั้งนี้ก็จะอยู่บนภาษาและกลวิธีของอารมณ์ขันแบบเดิมดังที่กล่าวไว้ข้างต้น กล่าวคือ มุมมองต่ออารมณ์ขันที่เปลี่ยนไปจะเปลี่ยนแปลงนิยามความหมายและบทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขัน แต่จะไม่เปลี่ยนแปลงภาษาและกลวิธีของอารมณ์ขัน

4. สรุปผลและแสดงทัศนะทางวิชาการ

มโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ขันนั้นมีความกว้างขวางอย่างมาก แต่จากการศึกษาของผู้เขียนแล้วสามารถจำแนกเป็นมโนทัศน์ด้านการให้ความหมายและนิยามอารมณ์ขัน ด้านบทบาทของอารมณ์ขัน ด้านภาษาของอารมณ์ขัน ด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และด้านแนวทางการศึกษาอารมณ์ขัน โดยมโนทัศน์ด้านการให้ความหมายและนิยามอารมณ์ขันมีความหลากหลายและเลื่อนไหลไปตามมุมมองที่มีต่ออารมณ์ขันในช่วงเวลานั้นหรือมุมมองของผู้ให้ความหมายนั้น ซึ่งความหมายที่เกิดจากแต่ละมุมมองเหล่านี้จะส่งผลไปถึงบทบาทของอารมณ์ขัน และแนวทางในการศึกษาอารมณ์ขัน หากเป็นมุมมองที่มองอารมณ์ขันเป็นเพียงเสียงหัวเราะ หรือเป็นกระบวนการทางจิตชนิดหนึ่งของมนุษย์นั้น บทบาทอารมณ์ขันจะถูกจำกัดอยู่ที่บริบทของการสนทนาทั่วไป เช่น ทำหน้าที่ในการเฝ้าหยอ หรือทำหน้าที่ในการเป็นเครื่องมือวัดอารมณ์ เป็นต้น แต่หากใช้มุมมองที่เห็นอารมณ์ขันเป็นการบูรณาการสังคม หรือแม้แต่อารมณ์ขันเป็นวาทกรรมที่ตลกสร้างขึ้นนั้น บทบาทของอารมณ์ขันจะพบว่ามิตินี้ของสังคม มิตินี้ของการใช้อารมณ์ขันในเชิงความเป็นส่วนรวมมากกว่าความเป็นส่วนตัวเข้ามา บทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันจะเปลี่ยนไปเช่นกัน แนวทางการศึกษาอารมณ์ขันจะเป็นไปในมิติของอำนาจ ใช้อารมณ์ขันเพื่อแสดงอำนาจ หรือแม้กระทั่งลดทอนอำนาจ จนถึงขั้นใช้อารมณ์ขันเพื่อการต่อต้านหรือการเปลี่ยนแปลงสังคมได้

ในส่วนของมโนทัศน์ด้านภาษาของอารมณ์ขันและกลวิธีของอารมณ์ขันนั้นจะเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างมั่นคงมีแบบแผนไม่เลื่อนไหลมากนัก โดยด้านภาษาของอารมณ์ขันนั้นมีรูปแบบหลักคือ เป็นการทำให้เกิดอารมณ์ขันจากความไม่ปกติหรือ

ความแตกต่างจากปกติ เป็นความขบขันเกิดจากการเลียนแบบ หรือลักษณะที่ผิดปกติหรือเบี่ยงเบนไปจากพฤติกรรมที่เป็นปกติวิสัยของมนุษย์ ดังนั้นการใช้ภาษาในการสื่อสารอารมณ์ขันจึงสนใจที่ความถูกต้องของการใช้ภาษาเป็นสำคัญ ส่วนมโนทัศน์ด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันนั้น พบว่าอารมณ์ขันส่วนใหญ่สามารถอธิบายได้ด้วยมุกตลก 6 ประเภท ตามรูปแบบบันไดตลกของ Thompson ที่จำแนกตามวิธีการสร้างความขบขัน นอกจากนั้น มุกตลกทั้ง 6 ประเภทนี้ยังบ่งบอกได้ถึงลักษณะของอารมณ์ขัน ซึ่งแยกเป็นชั้นของตลกโปกฮาและตลกชวนหัวอย่างชัดเจนตามการแสดงออกภายนอก และระดับการใช้กลไกภาษาหรือความคิด ซึ่งมโนทัศน์ทั้งสองด้านนี้จะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามมุมมองหรือบริบทที่แวดล้อมเหมือนกับมโนทัศน์ด้านการนิยามให้ความหมายและมโนทัศน์ด้านบทบาทของอารมณ์ขันแต่อย่างใด

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า อารมณ์ขันนั้นสามารถเลือกใช้ได้หลายแง่มุม หากใช้ในแง่มุมมองความบันเทิงสามารถให้ความผ่อนคลาย ปลดปล่อยความเครียด หรือสามารถเป็นเครื่องมือในการเข้าสังคมได้ แต่หากเลือกใช้ในแง่มุมมองบูรณาการสังคม หรือมีมิติของอำนาจ สอดแทรกอยู่ในอารมณ์ขันสามารถมีพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคม เป็นเครื่องมือบางประการของคนในสังคม หรือแม้กระทั่งลดทอนอำนาจ หรือบั่นทอนอำนาจได้ โดยอาศัยแบบแผนที่ตายตัวของอารมณ์ขัน ซึ่งได้แก่ภาษาในการสื่อสารอารมณ์ขัน และกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันตั้งแต่ตลกโปกฮาไปจนถึงตลกชวนหัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ใช้งานอารมณ์ขันว่าจะใช้อารมณ์ขันแบบใด กล่าวคือผู้ใช้จะเป็นผู้กำหนดทิศทางและพลังของอารมณ์ขัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า อารมณ์ขันนั้นขึ้นอยู่กับบริบทและวัฒนธรรม ดังนั้นจึงเป็นการทำความเข้าใจความหมายกันทั้งผู้ส่งและผู้รับ ซึ่งในบทความนี้ยังมีได้ศึกษาในมิติของผู้รับ ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็นช่องว่างทางความรู้ซึ่งควรทำการศึกษาในครั้งต่อไป

5. เอกสารอ้างอิง

- [1] Attardo, S. (1994) *Linguistic Theories of Humor*. Mouton De Gruyter.
- [2] Richter, D. (1998). *Aristotle's Poetics*. University of Toronto Quarterly.
- [3] Bergson, H. (1990). *Laughter: An Essay on the meaning of the comic*. Dover Publication.
- [4] Freud, S. (1905). *Jokes and their Relation to the Unconscious*. Penguin Books.
- [5] Frye, N. (2000). *Anatomy Criticism*. Victoria Collage. University of Toronto Press.
- [6] Purdie, S. (1993). *Comedy: The Mastery of Discourse*. University of Toronto Press.
- [7] Boskin, J. (1997). *The Humor Prism in 20th Century American Society*. Wayne State University Press.
- [8] Anan Karunyakorn. (1976) Bureaucrat sense of humor. *Civil Service Journal*, (21, 41).
- [9] Ubonrat Siriyuvasak. (1993). *Humor in the mass media*. HTP press.
- [10] Meyer, John C. (2007). *Humor as a Double-Edged Sword: Four Functions of Humor in Communication*. *Communication Theory: Volume 10, Issue 3*. Wiley Blackwell.
- [11] Miczo, N. (2014). *Analyzing structure and function in humor: Preliminary sketch of a message-centered model*. Walter de Gruyter.
- [12] Nidhi Eoseewong. (1996). Thai Comedy. *Institute of Culture and Arts Journal*. (13, 34- 39). Matichon Book.
- [13] Thompson, Reynolds A. (1946). *The Anatomy of Drama*. University of California Press.
- [14] Thitiwut Bunkaew and Chalongrat Chermanchonlamark (2023). Film Narration and Humor Production in Thai Comedy Films. *The 18th RSU National Graduate Research Conference*. 18, 144-163.
- [15] Vithaya Panichlocharoen (2011). *Social Construction Of Humor In Thai Sitcom*. [Ph.D. in Communication Arts]. Chulalongkorn University.

- [16] Metha Sreethanawong. (1996). *An Analysis Of The Form, Content And Presentation Of Television And Video Comedy Programmes*. [Master of Arts]. Chulalongkorn University.
- [17] Morreall, J. (2000). *Comic Relief: A Comprehensive Philosophy of Humor*. MA: Wiley Blackwell.
- [18] Veerakul Charoensuk. (2019). Khun Chang: A Character that Creates Humour in Sepha Khun Chang Khun Phaen. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*. 19(2), 182-198.